

1. Het doel van de gemeente

Aan de rand van Amsterdam werd een grote bouwput gemaakt. Machinisten op graafwerktuigen en draglines, werkers met een grote heistelling, ijzervlechters, betonmakers, timmerlieden die met de bekisting bezig waren, allerlei mensen liepen er rond. Maar op de vraag wat ze daar eigenlijk gingen maken wist niemand het antwoord. Ja, een of ander gebouw, maar hoe en wat, niemand die het wist. En de opzichter was er op dat moment niet... Is dit vaak niet de werkelijkheid van de christelijke gemeente? Dat we wel bezig zijn en bouwen, maar dat niemand goed weet wat, met welk doel, waarom en hoe?

De grote vraag

Als je echter nadenkt over de gemeente en nog wel onder de pretentieuze noemer van 'de aantrekkelijke gemeente', kom je als vanzelf op die vraag: waar dient het allemaal toe? Waar is dat hele gemeente zijn op gericht? Of beter: wat heeft de Here God daarmee voor? Of Jezus Christus, want Hij is tenslotte het Hoofd van Zijn lichaam, wat bedoelt Hij daarmee? Om het nog wat dichterbij te brengen: wat zou Hij voor hebben met de gemeente in het dorp of de stad waartoe jij behoort? Kortom, wat is het doel van de gemeente?

Als we een kleine enquête zouden houden met een aantal mogelijke antwoorden op die vraag, zouden we waarschijnlijk uiteenlopende reacties krijgen. Misschien zou zelfs de keuzemogelijkheid van 'ik weet het niet' een aantal keren worden aangekruist. Sommigen zouden zelfs kunnen schrikken van zo'n vraag, want we zijn niet gewend om zulke vragen op de gemeente los te laten. In het bedrijfsleven komt regelmatig de vraag naar voren wat men wil bereiken, directies en managementteams hebben het over jaardoelen, targets, die gehaald moeten worden. Dit soort termen zijn echter de gemeente vreemd, want de kerk is nog altijd geen bedrijf en dat moet zij niet worden ook.

Maar dat heeft in de praktijk van het gemeente zijn wel betekend, dat er over de vraag naar het doel van de gemeente niet zo vaak is nagedacht. De gemeente is gewoon gemeente met haar zondagse kerkdiensten, haar pastoraat en diaconaat, catechese, financiële beheer, soms ook met een evangelisatie- en zendingscommissie. En nog altijd zijn er - ook al wordt het minder - vele jongeren en ouderen trouw en toegewijd in de gemeente bezig, uit liefde voor de Here en Zijn dienst, om de gemeente te bouwen, bij elkaar te houden en vooral haar voortbestaan voor de toekomst te 'verzekeren'. Velen hebben zich daarvoor ook in het verleden grote offers getroost, tijd en inzet, ook financiële offers. Als het om de gemeente ging was niets hen teveel. De gemeente ging hen aan het hart en gaat gelukkig nog altijd velen aan het hart.

Maar waartoe? Met welk doel? Dat is een vraag die in veel gevallen niet is en wordt gesteld. En misschien wel daarom niet, omdat het antwoord tevoren al bekend en duidelijk is. De gemeente moet namelijk gewoon zorgen dat ze kan blijven voortbestaan. Ze moet zien te overleven, zeker nu, in een tijd van slinkende aantallen en secularisatie. In veel lokale kerkelijke situaties is dat de brandende vraag. En in sommige kerken of gemeenten lijkt het daar ook voornamelijk om te gaan: hoe houden we zo lang mogelijk het hoofd boven water. Soms vraagt dat een samengaan met een andere gemeente van hetzelfde of een ander kerkgenootschap, omdat een gemeente alleen het niet meer redt, geen predikant meer kan beroepen, niet voldoende kader meer heeft om het werk te doen, enz.

Ondertussen lijkt zo de *overlevingsstrategie* het leven en functioneren van tal van gemeenten te bepalen. Met het gevolg dat het veel gemeenteleden - en vaak niet de minst gemotiveerden - zoveel tijd en energie kost, en daarbij niet weinig teleurstelling en frustratie, dat aan het doel van de gemeente niet of nauwelijks meer toegekomen wordt. Hoe lang kunnen we het financieel nog dragen, is vaak de vraag. Hoe kunnen we zorgen dat de kerkdiensten en daarmee de verkondiging en de lofzang gaande gehouden worden en dat alle andere activiteiten door kunnen gaan? Als we dat alles in stand kunnen houden zijn we al erg blij en hebben we heel wat bereikt. Daarna kunnen we nog wel eens over andere dingen gaan nadenken, want in de eerste plaats gaat het om de meest basale taken van de gemeente, zoals verkondiging, pastoraat, diaconaat, jeugdwerk en catechese. Dat is het doel. En daaraan hebben we voorlopig onze handen voll!

Binnen of buiten?

Maar hoe realistisch het bovenstaande ook is, de vraag is of we de Bijbel daarin mee hebben. Natuurlijk hebben we de zorg voor het voortbestaan van de gemeente met al haar interne taken. Maar of je dat het doel kunt noemen? Volgens Mattheüs 28:19 en Marcus 16:15 heeft de gemeente heel duidelijk een opdracht in deze wereld. Jezus zei tegen zijn discipelen: 'Gij zult

Mijn getuigen zijn te Jeruzalem en in geheel Judea en Samaria en tot het uiterste der aarde' (Hand.1:8). Daaruit kunnen we opmaken dat het doel van de gemeente niet binnen de deur ligt, in ieder geval niet in de eerste plaats, maar daarbuiten.

De bekende zendingsman J.C. Hoekendijk heeft die lijn zelfs heel consequent doorgetrokken en gezegd dat de kerk geen andere opdracht heeft dan die van het apostolaat. Dat is haar enige, echte en eigenlijke opdracht. Wie kerk zegt, zegt zending, volgens hem. En wie daar tegenin brengt dat haar roeping veel en veel breder is, geeft daarmee ten diepste alleen maar te kennen aan die hoge roeping geen gestalte te willen geven. Hoekendijk beschouwt zo'n reactie dan ook als een excuus, misschien meer nog als een weigering de kerk te zien als een instrument van het apostolaat.

Anderen willen die twee doelen van 'binnen' en 'buiten' liever bij elkaar houden. Ze spreken van een soort twee-eenheid. De kerk moet zowel naar binnen als naar buiten zijn gericht. Dat is haar doel. Als we teveel naar binnen zijn gericht, alsmar bezig met de overlevingsstrategie onder het motto van 'houden wie we hebben', dan raakt het zicht op de wereld teveel op de achtergrond. Maar als je als gemeente teveel naar buiten bent gericht, loop je de kans, dat je van binnen als het ware wordt 'uitgehouden' en dat de vragen van de samenleving de agenda van de kerk gaan bepalen. Trouwens, als bijvoorbeeld door gebrek aan mensen het gewone gemeentelven nauwelijks meer kan functioneren, bepaalde taken blijven liggen, wat wil je dan naar buiten toe nog doen? Daarom bij elkaar houden die twee en binnen en buiten zeker niet tegen elkaar uitspelen. En misschien is dit wel de meest genuanceerde visie op het doel van de gemeente, in ieder geval is het evenwichtig.

Doel van Jezus' komst

Laten we echter eerst eens luisteren naar wat de Bijbel zegt. Dan begin ik niet bij de gemeente, maar doe ik nog een stapje terug. Ik zou willen kijken naar de Here Jezus zelf. Zijn dood en opstanding is immers het kloppende hart van het Evangelie. En ieder die in Hem gelooft zal daar ook van harte mee kunnen instemmen. Maar, hoe zakelijk de vraag ook klinken mag, wat was nu het doel van Zijn komst hier op aarde? Het antwoord is niet zo moeilijk te geven. Het is door de evangelisten uit Zijn eigen mond opgeschreven. Denk aan de roeping van Zacheüs, de tollenaar. Als hij, geroepen uit zijn veilige plek in de vijgenboom, Jezus gastvrij in zijn huis ontvangt en tot geloof gekomen is, zegt Jezus: Heden is aan dit huis redding geschonken, omdat ook deze een zoon van Abraham is'. Maar aan die bijzondere en individuele redding van Zacheüs verbindt Hij direct wel het algemene doel van zijn komst met de woorden: 'Want de Zoon des mensen is gekomen om het verlorene te zoeken en te redden' (Luc. 19:10).

Op andere plaatsen wordt dat bevestigd. In Mattheüs 9:13 staat dat Hij niet gekomen is om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars. En Paulus schrijft aan Timotheüs dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken (1Tim.1:15). Jezus bevestigt dat in de bekende woorden van Johannes 3:16, waar niet staat, dat God de *kerk* zo lief heeft gehad, al is dat ook waar, maar dat Hij de *wereld* zo lief heeft gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven en gezonden heeft, opdat - en dat geeft het doel aan - een ieder die in Hem gelooft niet verloren zal gaan, maar eeuwig leven zal hebben. Gingen en gaan zij de Vader aan het hart, niet minder ook de Zoon. Het doel van Zijn komst op aarde was daarom geen ander dan vanuit Zijn onbegrijpelijke liefde het verlorene te zoeken en te redden, meer nog het leven te geven en overvloed!

Juist om dat te kunnen doen gaf hij Zijn leven en betaalde Hij de prijs van Zijn bloed. Zo had Hij het al van tevoren tegen Zijn discipelen gezegd, dat de Zoon des mensen niet gekomen was om gediend te worden, maar om te dienen en Zijn leven te geven tot een losprijs voor velen (Matth. 20:28). Zó gaan verloren mensen Hem aan het hart! Hij had alles voor hen over, al kostte het Zijn leven! Zo staat het ook zo treffend in dat prachtige en indrukwekkende gedeelte van Filippenzen 2, dat Jezus het Gode gelijk zijn niet als een roof heeft geacht, maar Zichzelf ontleidigd heeft, de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen en zich zelfs vernederd heeft tot de dood aan het kruis toe. Maar omdat Hij zo gehoorzaam is geworden heeft God Hem met heerlijkheid gekroond en beloond en Hem de Naam boven alle naam geschonken, *opdat* - en dat geeft opnieuw het doel aan - in de Naam van Jezus zich alle knie zou buigen en iedere tong zou belijden dat Jezus Christus de Here is, tot eer van God, de Vader (Fil. 2:5-11).

Het uiteindelijke doel van Jezus' komst was dus niet, dat Hij Zijn leven zou geven tot verzoening van de schuld. Dat was juist voor een verder liggend doel, dat verloren mensen in de relatie met God werden hersteld. Zijn offer was middel tot dat doel. Hij wordt niet toevallig de Middelaar genoemd. Welnu, met een variant op de woorden van prof.dr. A.A. Van Ruler, *draait* het in de

Bijbel om het verzoeningswerk van Christus, het *gaat* Hem erom verlorenen te zoeken, te vinden en te redden. Dat was en is nog altijd het diepe verlangen van Zijn hart. En in de evangeliën kom je Hem zo tegen, met ontferming bewogen over mensen in nood, voortgejaagd en afgemat als ze zijn, als schapen zonder herder. Zacheüs en de Samaritaanse vrouw zijn er enkele voorbeelden van. Zijn leven lang, hoe kort het ook was, is Hij daarmee bezig geweest. Dat was Zijn doel en dat had Zijn hart.

De gemeente

Maar toen Jezus terugkeerde naar Zijn Vader in de hemel, hoe moest het toen verder? Wie moest het gaan overnemen? In Zijn wonderlijke plan heeft Hij daar echter Zelf voor gezorgd! Want voordat Hij wegging heeft Hij Zijn opdracht gegeven aan Zijn discipelen en in hen aan Zijn gemeente. En daarmee komen we dicht in de buurt van het doel van de gemeente. Want de gemeente wordt in de Bijbel wel het lichaam van Christus genoemd. Niet alleen om daarmee de verhouding van de gemeenteleden onderling aan te geven. Dat ook, maar zeker niet alleen. Want in de eerste plaats laat dit beeld de unieke en nauwe relatie zien tussen Christus en Zijn gemeente. Zo goed als ons hoofd nauw verbonden is met ons lichaam, of zoals man en vrouw met elkaar verbonden zijn (Ef. 5:25v), zo is Christus verbonden met Zijn gemeente.

Dat betekent: ook al is Christus in de hemel, aan de rechterhand van Zijn Vader, Hij is ook op aarde, maar dan in de gestalte van Zijn gemeente. Zij is Zijn representatie hier. Immers, Hij woont in haar, Hij is in haar tegenwoordig in en door Zijn Geest. Daarom is de gemeente Zijn zichtbare gestalte hier op aarde, hoe gebroken en diffuus ook. En door Hem en door het geloof in Hem, zijn we als leden van het lichaam daarin ook begrepen. 'Ingelijfd' zegt het doopformulier met een prachtig woord. Dat wil zeggen, ondanks alle gebrokenheid en zonde, in Hem werkelijk lichaam van Christus. Niet dat dat in de praktijk altijd zo duidelijk blijkt, vaak niet of maar zeer ten dele, maar ten principale lichaam van Christus, met dien verstande dat Christus door Zijn Geest ook steeds meer gestalte in haar wil aannemen en Zijn leven in haar wil realiseren en manifesteren. Hij voedt haar en koestert haar, zoals iemand zijn of haar eigen lichaam doet. Opdat de gemeente steeds meer zal worden wat zij in Christus mag zijn.

Misschien mag ik een vergelijking maken met ons persoonlijk geloof. Door het geloof in de Here Jezus Christus *word* je niet een nieuwe schepping, maar *ben* je het. Wie in Christus is, *is* een nieuwe schepping, zegt Paulus in 2 Korinthiers 5:17. En dat ben je, om het in de praktijk steeds meer te worden. Zo is het ook met de gemeente. Zij *is* het Lichaam van Christus om het steeds meer te worden in de praktijk van deze wereld. Als het goed is, moet daarom de buitenstaander Christus als het ware kunnen 'aflezen' uit het leven van de gemeente, haar liefde, haar blijdschap, haar onderlinge verbondenheid, haar zorg voor elkaar, haar gezindheid en bewogenheid. Ook al is het een beeld als door matglas of door transparant papier, op zijn minst zullen de 'karaktertrekken' van Christus in haar te ontwaren zijn.

Filippus, een van de discipelen, vroeg een keer aan Jezus: 'Here, toon ons de Vader en het is ons genoeg' (Joh. 14:8). Het antwoord van Jezus was even eenvoudig als duidelijk: 'Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien'. Om te weten wie de Vader is moet je naar de Here Jezus kijken, om de Vader te kennen is het nodig de Here Jezus te kennen. Met een variant daarop: als je wilt weten wie Jezus is, moet je naar de gemeente kunnen kijken, naar haar vrede en liefde, haar geloof en toewijding, haar gemeenschap en dienst. Want zij is Zijn lichaam. En al naar gelang Hij in haar wordt gerepresenteerd, zal Hij in haar leven en functioneren te zien en op te merken zijn.

Gods instrument

Wat betekent dit alles nu met het oog op het doel van de gemeente? Niet minder dan dat dat ook in het verlengde van Zijn zending ligt. Zoals Hij gekomen is om het gewonde te verbinden, het zieke te genezen, het verlamde op te richten, het verlorene te zoeken en te redden, zo is Zijn lichaam ook met dat doel in deze wereld, om in aansluiting op Zijn missie Zijn werk hier op aarde voort te zetten, niet minder op zoek naar het verlorene, niet minder bewogen met zieken en gebondenen, schuldigen en misdeelden, niet minder met een hartelijk verlangen om buitenstaanders te winnen voor Zijn Rijk. De kerk is er voor de onkerkelijken, zegt ds. Bill Hybels van de Willow Creek Gemeente in Chicago. En ik zeg het hem na. Het is Gods instrument om in Christus' Naam de boodschap van verzoening, van redding en heling in woord en daad te verkondigen, opdat verlorenen het leven vinden in Hem, Die het leven is! Hoe zou de wereld anders moeten horen van dit kostbare heil? Hoe anders dan juist door middel van de gemeente? Zijn we trouwens ook niet zelf door de gemeente, op een directe of indirecte wijze, met het Evangelie in aanraking gekomen?

Dat is van het begin af ook Jezus' grote doel geweest. Hij heeft gezegd dat God Hem niet in deze wereld gezondend heeft om de wereld te veroordelen, maar opdat de wereld door Hem behouden zou worden (Joh.3:17). En was dat al niet lang tevoren Gods grote doel? In het verbond dat Hij met Abraham sloot was het al de bedoeling dat in en met hem alle geslachten der aarde gezegend zouden worden. Daarvoor koos Hij ook Israël uit als Zijn volk. En toen Israël haar missie niet vervulde, kwam Jezus met datzelfde doel en gaf Hij die opdracht vervolgens door aan Zijn discipelen en dus aan Zijn gemeente, om alle volken - alle volken! - tot zijn discipelen te maken. Dat is dan ook het grote doel dat Hij met Zijn gemeente voor ogen heeft. Zij is er niet voor zichzelf, maar voor hen die (nog) buiten staan.

Zending is derhalve met het gemeente zijn gegeven, zoals getuige zijn met het christen zijn gegeven is. Als christen doe je daar niet wat aan, veel of weinig, nee, dat één je. Of er in de praktijk wat van terecht komt is vers twee, maar als christen ben je per definitie getuige. Zo is het ook met de gemeente. Het is met haar gemeente zijn gegeven. Zij *doet* dan ook niet alleen aan zending, zij *is* zending!

Geen tegenstelling

En de gemeente zelf dan? Met alle zorg om het hoofd boven water te houden en voor de voortgang van de verkondiging en alle andere activiteiten? Het antwoord op die vraag is niet zo moeilijk te geven. Want 'binnen' en 'buiten' vormen geen tegenstelling. Buiten vraagt om binnen. Het doel om als gemeente in woord en daad een getuigenis te zijn in deze wereld vraagt om een bijbels functionerende gemeente, om een bijbelse en actuele verkondiging en toerusting, om het functioneren van de ambten en de gaven in de gemeente, om een levende, liefdevolle, eensgezinde en biddende gemeenschap.

Als ik buiten de deur mijn werk doe, bezig ben een aantal doelen te bereiken, dan kom ik graag thuis om te eten, de warmte en gezelligheid te proeven, nieuwe kracht en moed op te doen om er de volgende dag weer tegenaan te kunnen. Niet anders is het met de gemeente. Als zij naar buiten gaat, komt ze ook graag bij de Here thuis, in Zijn gemeenschap, in de tegenwoordigheid van Zijn Geest en in de warmte van Zijn liefde en genade. Bovendien, als we met dit doel gemeente zijn, heeft dat ook een positieve terugwerkende kracht op het leven van de gemeente zelf! Omgekeerd zal wanneer de gemeente wordt gebouwd in geloof en liefde, in gemeenschap en in de relatie met de Here Jezus Christus, dat zijn uitwerking op haar getuigenis en haar werfkracht niet missen.

Misschien mag ik het toch nog even vergelijken met een bedrijf. Waar is een bedrijf op uit? Dat het allemaal gesmeerd loopt, het personeel er verzorgd uitziet en goed met elkaar kan opschieten, enz.? Natuurlijk is dat uitermate belangrijk. Maar het doel is dat er winst wordt gemaakt, dat het marktaandeel wordt vergroot, dat er klanten bijkomen, enz. Want wat heb je aan een mooi kantoor, voortreffelijk personeel en een perfecte locatie, als dat niet gebeurt? Het gaat om het doel. En tot dat doel dient dat het personeel een team is, dat niemand op de verkeerde stoel zit, dat alle neuzen in dezelfde richting staan, enz. Dit laatste is voorwaarde voor het eerste. Niet anders is het in de gemeente.

Toen ik een keer over dit thema schreef, reageerde een collega dat hij de intentie van deze visie zeker kon waarderen en zelfs onderschrijven. En toch is zij eenzijdig, schreef hij, want de gemeente is er in de eerste plaats voor haar Here en God en tot Zijn eer. En wie zou dat willen ontkennen of zelfs betwisten? Natuurlijk is de gemeente er voor de eer en glorie van God. Dat moest eens niet zo zijn! Alleen moet je mijns inziens het doel en het wezen van de gemeente niet verwarren. Dat de gemeente er is voor de eer van God, dat zij Hem looft en Zijn Naam groot maakt, is een van de slagaders van de gemeente, het behoort tot haar wezen, tot de essentie van de kerk, zoals dat ook tot het wezen van het christen zijn behoort. Maar haar doel is een ander, namelijk dat iedere tong zal belijden dat Jezus Christus de Here is! Trouwens, wat is meer tot eer van God dan juist dat? Zo zegt Paulus het ook aan het slot van Filippienzen .2:11: '... tot eer van God, de Vader!' Ligt de heerlijkheid van de koning ook niet in de veelheid van zijn onderdanen? Er is zelfs blijdschap in de hemel over die ene zondaar die zich bekeert tot God!

Gods grote doel

Met andere woorden: het wordt telkens opnieuw in de Bijbel bevestigd dat dit de bedoeling van God met Zijn gemeente hier op aarde is. En met dat doel voor ogen ga je ook steeds meer het belang van een bijbels functionerende gemeente daarachter zien, omdat er geen facet van het gemeente zijn is dat niet met dat doel te maken heeft. Of het gaat om het pastoraat of diaconaat, de toerusting van de gemeente, haar opbouw of verkondiging, in alles is zij er op gericht wat zij volgens Gods bedoeling mag en zal zijn.

En als de Here zelf voor Zijn gemeente alles over heeft gehad, tot en met Zijn leven toe, zou je daarin dan niet mee willen doen? Een grotere eer kan je als christen en als christelijke gemeente niet ten deel vallen, dan te mogen - ja, echt 'mogen' - participeren in de uitbreiding van het Koninkrijk van God! Het is immers het grootste werk van God op aarde, de redding van de wereld! Ten volle de moeite waard om je leven, met al je mogelijkheden en gaven, aan dat grote doel van Hem, volkomen toe te wijden!

Natuurlijk zijn er allerlei oorzaken te noemen waarom we als gemeente aan dat grote doel slechts (zeer) ten dele toekomen. Ik noemde er al enkele en in de komende hoofdstukken zullen we er nog meer tegenkomen. Maar dat alles neemt niet weg dat we op zijn minst dat grote doel van Hem voor ogen zullen blijven houden en zullen blijven geloven dat God ook nu nog tot Zijn doel zal komen met Zijn gemeente, dwars door alle gebrokenheid en moeite heen.